

Hatıra Para ve Filatelik Tasarımlarda Ailenin Temsili: 1975-2025 Dönemi Üzerine Bir İnceleme

Representation of the Family in Commemorative Coins and Philatelic Designs: A Study of the Period 1975-2025

Serkan AYCİL*

Öz

Çalışmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti tarafından tedavüle çıkarılan aile temalı hatıra para ve filatelik ürünlerde aile kavramının nasıl temsil edildiğini incelemek ve bu materyallerin üzerinde yer alan görsel öğeler, metinler ve tarihsel bağlamlar üzerinden devletin aile kurumuna yönelik ideolojik yaklaşımını ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemine dayanan bu çalışmada, veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1975-2025 yılları arasında bastırdığı on adet hatıra para ve on adet filatelik tasarım incelenmiş ve bu materyaller betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, koleksiyon ya da hizmet aracı olarak değerlendirilen bu tür materyallerin devletin aile kurumuna atfettiği rolleri, ideolojik söylemleri ve toplumsal normları simgesel bir biçimde yansıttığını göstermektedir. Hatıra para ve filatelik materyal aracılığıyla üretilen temsiller, aile kurumunun zaman içerisinde geçirdiği dönüşüm ile bu dönüşümün devlet politikalarıyla olan ilişkisini somutlaştırarak ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, incelenen materyallerin yalnızca kültürel nesnelere değil, aynı zamanda tarihsel ve sosyolojik analizler için de önemli birer kaynak niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, 2025 Aile Yılı, hatıra para, filateli

Abstract

The aim of this study is to examine how the concept of family is represented in family-themed commemorative coins and philatelic designs issued by the Republic of Turkey and to reveal the state's ideological approach to the institution of family through the visual elements, texts, and historical contexts found on these materials. This study, based on qualitative research methods, used document analysis as the data collection tool. Ten commemorative coins and ten philatelic designs issued by the Republic of Turkey between 1975 and 2025 were examined and these materials were evaluated using descriptive analysis. The findings demonstrate that these materials, considered collection or service tools, symbolically reflect the roles, ideological discourses, and social norms the state ascribes to the institution of family. The representations produced through commemorative coins and philatelic materials embody the transformation of the institution of family over time and its relationship to state policies. In this context, it is concluded that the examined materials serve not only as cultural objects but also as important sources for historical and sociological analyses.

Keywords: Family, 2025 Year of the Family, commemorative coin, philately

Giriş

Aile kurumu, kültürel ve tarihsel önemiyle öne çıkarak toplumun odağını oluşturmaktadır. Bu nedenle 2025 yılı Türkiye Cumhurbaşkanı'nın tensipleriyle "Aile Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bu kapsamda yıl boyunca aile kurumunun korunması, güçlendirilmesi ve değerlerin gelecek nesillere aktarılması amacıyla birçok proje ve etkinlik hayata geçirilmiştir. Ailelere yönelik finansman desteği, Aile ve Gençlik Fonu, Aile Yılı Farkındalık Yürüyüşü ve indirimli tren bileti gibi uygulamalar yapılan çalışmalar arasında yer almaktadır

* Bağımsız Araştırmacı, İstanbul PTT Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü, sserkan.aycil@gmail.com, Orcid Id: 0000-0002-3540-5548

Bu çalışma, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) ile lisanslanmıştır. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0). <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

(T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2025; Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, 2025). Yaşanan değişim ve dönüşüm süreci yalnızca sosyal politikalarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda devletin simgesel ve kültürel araçlarıyla da geniş kitlelere ulaştırılmıştır. Bu bağlamda 2025 Aile Yılı anısına hazırlanan hatıra para ve filatelik materyaller ise bu araçlar arasında öne çıkan temel unsurlardan olmuştur. Aile kurumunun önemine yönelik toplumsal farkındalığı artıran bu tür simgesel üretimler tarihsel süreçte belirli dönemlerde farklı otoriteler tarafından da etkili bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti tarafından tedavüle çıkarılan aile temalı hatıra para ve filatelik tasarımlardaki aile kavramının temsil edilme biçimini incelemek ve bu materyallerin üzerinde yer alan görsel öğeler, metinler ve tarihsel bağlamlar aracılığıyla, devletin aile kurumuna yönelik ideolojik yaklaşımını ortaya koymaktır. Ayrıca, 1975 yılından itibaren üretilen materyallerin aile planlaması ve koruyucu aile uygulamalarıyla olan ilişkisi ele alınmış ve devlet-toplum ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkan kültürel ve ideolojik yansımalar değerlendirilmiştir.

Literatürdeki “aile” konulu çalışmaların önemli bir kısmı “aile” olgusunu genellikle hukuki, sosyolojik ya da psikolojik boyutuyla ele almaktadır. Diğerlerinden farklı olarak kurgulanan bu çalışmada ise aile kavramı, simgesel üretim araçları arasında yer alan numizmatik ve filatelik tasarımlar üzerinden incelenmiştir. Koleksiyon değerinin yanı sıra dönemselleşen ideoloji, devlet politikaları ve toplumsal değerlerin taşıyıcısı olan bu tür materyaller aile temsili için görsel kültür aracılığıyla nasıl iletildiğini anlamaya yönelik önemli bir kaynak sunmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Araştırmada, aileyle ilgili olarak aile planlaması, koruyucu aile, aile ortamı ve ailenin yeniden tanımlanması gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Buna göre:

Aile planlaması, toplum sağlığının korunması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından önemli bir yaklaşımdır. Bu anlayış, bireylerin ve evli çiftlerin çocuk sahibi olma sürecini bilinçli biçimde yönetmelerini desteklerken yalnızca nüfusu kontrol altına almayı değil aynı zamanda anne, çocuk ve aile sağlığının da korunmasını amaçlamaktadır. Uygun aralıklarla, sağlıklı koşullar altında ve istenilen zamanda çocuk sahibi olmayı teşvik eden aile planlaması uygulamaları hem bireysel hem de toplumsal refahın güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Daymaz, Güner & Bahar Özvarış, 2015, s. 2; UNFPA, 2023, s. 3-5).

Dünyaya gelen her çocuk biyolojik ailesiyle birlikte büyüme olanağına sahip olmayabilir. Ekonomik yetersizlikler, ebeveyn kaybı ihmal ya da istismar gibi nedenler bazı çocukların biyolojik ailelerinden ayrı yaşamalarına yol açabilmektedir. Bu durumda çocukların sağlıklı bir biçimde gelişimlerini sürdürebilmeleri için aile ortamına duydukları ihtiyaçları artırmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması için uygulamaya konulan model çocukların sevgi, ilgi ve güven içinde yetişmelerini destekleyen önemli bir sosyal hizmet olarak ortaya çıkmıştır. Böylece, koruyucu aile uygulamaları yalnızca bireysel düzeyde çocukların refahını artırmakla kalmamakta aynı zamanda toplumun sosyal dayanışma ve sorumluluk bilincinin güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır (Serdar, 2001, s. 468).

Aile kavramının yeniden tanımlanması ve çocuklara yönelik sorumlulukların yeniden belirlenmesinin ardından toplumsal bellek ile ortak değerlerin korunmasına yönelik ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen uygulamalardan biri sosyo-kültürel değerlere hitap eden madeni paraların dolaşıma girmesidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1970 yılına kadar geçen zamanda madeni para haricinde herhangi bir türde ufaklık para dolaşıma çıkarılmamıştır. Sonrasında ise hatıra para basılmasına yönelik birtakım çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların ardından 1264 sayılı Madeni Ufaklık ve Hatıra Para

Bastırılması Hakkında Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilerek 6 Haziran 1970 tarih ve 13512 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018c). Bu kapsamda “Millî ve milletlerarası önemli tarihî, bilimsel, kültürel ve sanat olayları ile anmaya değer diğer olay ve günleri belirtmek ve muhtelif alanlarda ün yapmış Türk büyüklerini anmak amacıyla ve Hükümetçe lüzum ve faydası takdir edilecek diğer sebep ve vesileler dolayısıyla madenî hatıra para da çıkartılabilir.” (T.C. Resmî Gazete, 1970) hükmü eklenerek Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü’ne hatıra para basma yetkisi verilmiştir.

Kolektif belleğin korunarak kültürel değerlerin sonraki kuşaklara aktarılmasına aracılık eden bir diğer uygulama filateli dir. Posta materyalleriyle ilgilenen bir koleksiyonculuk alanı olarak ortaya çıkan filateli ise posta pulları, tebrik kartları, resmî pullar, anma bloku, pul portföyü, yıllık pul poşeti, özel gün zarfları,¹ posta kartı ve ilk gün zarfları (FDC)² gibi nesnelerin biriktirilerek incelenmesini içermektedir (Kuter, 2012, s. 26; PTT Anonim Şirketi, 2014, s. 493). Koleksiyon değeriyle birlikte bir uğraş alanı olmanın ötesine geçen filateli; aile yapısına, Osmanlıdan günümüze kadın temsiline, Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan kadın imajına, sosyal rollere ve kültürel kodlara dair birçok konuda önemli içerikler sunarak etkili bir iletişim aracı olma işlevi görmektedir (Tarlakazan, 2018, s. 711-718; Yılmaz, 2019, s. 240-241).

Aileyle ilgili olarak aile planlaması, koruyucu aile, aile ortamı ve ailenin yeniden tanımlanması gibi kavramların yanı sıra bu çalışmada simgesel siyaset (symbolic politics) yaklaşımı da temel bir analitik eksen olarak benimsenmiştir. Çalışmanın, teorik çerçevesini oluşturan simgesel siyaset yaklaşımı, devletin sembolleri yalnızca temsil amaçlı kullanmadığını; toplumsal gerçekliği biçimlendirmek, ideolojik söylemleri meşrulaştırmak ve kolektif kimliği yeniden üretmek için aktif bir araç olarak kullandığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda Güngör (2022), siyasal simgelerin toplumsallaşma ve meşruiyet süreçlerinin temel iletişim araçlarından biri olduğunu vurgularken; Kına (2022), posta pullarını erken Cumhuriyet döneminde ulus inşasının sembolik bir taşıyıcısı olarak ele almaktadır. Aslan & Aslan (2023) ise sembollerin siyasal iktidar tarafından stratejik bir duygu yönetimi ve rıza üretme mekanizması olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu çerçevede, aile temalı hatıra para ve filatelik tasarımlar, devletin aileye ilişkin ideolojik yaklaşımını görünür kılarak ulusal kimlik ile toplumsal normların yeniden üretilmesinde etkili bir simgesel siyaset aracı işlevi görmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak oluşturulan bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde, araştırmaya dâhil edilen belgeler belirli bir düzene göre gruplandırılmakta ve sistemli hâle getirilerek sentezlenmektedir (Bowen, 2009, s. 28). Araştırma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1975-2025 yılları arasında bastırılan hatıra para ve filatelik tasarımlara yer verilmiş ve bu materyaller betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenen temalar çerçevesinde sınıflandırılarak yorumlanmasını ve elde edilen bulguların açık ve düzenli olarak okuyucuya sunulmasını sağlayan bir analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2003, s. 120). Sembollerin hem biçimsel hem de toplumsal anlam katmanlarını açığa çıkarmak için çalışma, betimsel analize ek olarak ikonografik analizle derinleştirilmiştir.

¹ Üzerinde herhangi bir pul ile aynı içeriğe sahip tasarım ve damga bulunan filatelik zarflardır (PTT Filateli, 2016).

² Bir pulun satışa ilk çıkarıldığı günü belgeleyen, üzerinde aynı içeriğe sahip pul, tasarım ve damga bulunan filatelik zarflardır (PTT Filateli, 2016).

Araştırmanın Evreni ve Sınırlılığı

Bu araştırma, 1975-2025 yılları arasında “aile” başlığıyla tedavüle çıkarılan hatıra para ve filatelik materyalleri kapsamaktadır. Bunun yanı sıra bayramlaşma, yaylada Yörükler, Yörük kadınları, Anadolu’da yaşam biçimi, köyden bir görünüş, konut, aile, gelin-damat, çocuk, kadın, babalar günü, anneler günü, anne ve eş olarak kadın, herkes için yiyecek, herkes için konut vb. temaları içeren ancak “aile” başlığı altında yer almayan numizmatik ve filatelik tasarımlar hem sayıca fazla olması hem de sayfa sınırlaması nedeniyle araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmanın veri seti Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü ile Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü tarafından bastırılan materyallerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, kurumsal web sayfalarından ve PTT’nin basılı olarak yayınladığı dokümanlardan faydalanılarak toplanmıştır. Bu kapsamda arşiv taraması yapılmış ve aile temalı olduğu açık bir biçimde belirtilen ya da görsel/tematik bağlamda aileyi temsil eden materyaller belirlenmiştir. Ardından tespit edilen materyaller, kronolojik ve türsel açıdan düzenlenerek sistematik bir biçimde listelenerek sınıflandırılmıştır.

Veri Analizi

Tespit edilen materyaller; biçim, renk, simge, tasarım ve tipografik okuma bağlamında yazar tarafından yorumlanmıştır. Son olarak materyallerin yayımlandığı yıllardaki toplumsal ve politik gelişmelere de dikkat edilerek devletin aile kurumuna yüklediği anlamın dönemsel değişimleri analiz edilmiştir. Bu sayede yazılı ve görsel unsurların gerek kültürel gerekse ideolojik açıdan oluşturduğu yapı ortaya konmuştur.

Bulgular

Çalışmanın bulguları 1975-2025 yılları arasında dolaşıma çıkarılan on adet hatıra para ve on adet filatelik tasarımdan oluşmaktadır.

Hatıra Para

FAO “Aile Planlaması” 1975

Başlık	FAO “Aile Planlaması”
Baskı Yılı	1975
Dolaşım Süresi	-
Değeri	5 Kuruş
Çap	17,00 mm
Ağırlığı	0,90 Gram
Kenar	Düz
Özelliği	Alüminyum
Yurtiçi Baskı Sayısı	1.019.000
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 1: FAO “Aile Planlaması” 1975 (Taşçı, 2024, s. 18).

Görsel 1’de 1975 yılında FAO “Aile Planlaması” başlığıyla piyasaya sürülen, 5 kuruş değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 18). Sabiha Tansuğ’un Türk gelin başlıklı portresi ilk defa 1971 yılında madeni para üzerine basılmıştır (Davran, 2023, s. 195). Bu bağlamda 1971 yılından sonraki süreçte bastırılan hatıra para temsillerinde de benzer etki sürdürülmüştür. Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenmiş Türk gelin başlıklı bir kadın temsiline yer verilmişken yazı kısmında meşe yaprağı ve paranın künyesi yer almaktadır. Ankara gelin başlığının kullanıldığı bu tasarımın üst kısmına kavis

oluşturacak biçimde tamamı büyük harflerle “Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek” tipografisi yerleştirilmiştir. Buradaki tipografik vurgunun, ekonomik sıkıntılarının yaşandığı aynı zamanda tarım ve gıda politikalarının önem kazandığı yıllarda verilmek istenen mesajı güçlendirmek amacıyla bilinçli olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu figür simgesel siyaset bağlamında değerlendirildiğinde, devletin nüfus politikalarını kadın bedenine ve annelik rolüne dayandıran normatif bir çerçeve oluşturulduğunu göstermektedir.

FAO “Aile

Başlık	FAO “Aile Planlaması”
Baskı Yılı	1978
Dolaşım Süresi	-
Değeri	İlgili tarihteki satış kuru
Çap	30,00 mm
Ağırlığı	16,00 Gram
Kenar	Tırtıllı
Özelliği	Altın 22 Ayar
Yurtiçi Baskı Sayısı	550
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 2: FAO “Aile Planlaması” 1978 (Taşçı, 2024, s. 23).

Görsel 2’de 1978 yılında FAO “Aile Planlaması” başlığıyla piyasaya sürülen, 100 lira değerindeki bir adet altın hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 18). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Buna göre üst kısma tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise “Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek” tipografisi yerleştirilmiştir. Buradaki tipografik vurgunun, 1970’li yıllardaki nüfus artış hızının dengelenmesi, tarımın desteklenmesi ve halkı daha planlı yaşamaya teşvik edilmesi amacıyla eklendiği anlaşılmaktadır. Hatıra paranın yazı kısmında ise paranın künyesiyle başak ve zeytin dalı motiflerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir.

FAO “Aile Planlaması” 1979

Başlık	FAO “Aile Planlaması”
Baskı Yılı	1979
Dolaşım Süresi	-
Değeri	1 Kuruş
Çap	14,00 mm
Ağırlığı	1,30 Gram
Kenar	Düz
Özelliği	Bronz
Yurtiçi Baskı Sayısı	15.000
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 3: FAO “Aile Planlaması” 1979 (Taşçı, 2024, s. 23).

Görsel 3’te 1979 yılında FAO “Aile Planlaması” başlığıyla piyasaya sürülen, 1 kuruş değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 23). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Buna göre üst kısma tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise “Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek” tipografisi yerleştirilmiştir. Hatıra paranın yazı yüzüne ise paranın künyesiyle kompozisyonu kaplayacak büyüklükte bir zeytin dalı motifi eklenmiştir.

Başlık	FAO "Aile Planlaması" 1. ve 2. Seri
Baskı Yılı	1979
Dolaşım Süresi	-
Değeri	1 Kuruş
Çap	14,00 mm
Ağırlığı	0,40 Gram
Kenar	Düz
Özelliği	Alüminyum
Yurtiçi Baskı Sayısı	15.000+15000
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 4: FAO "Aile Planlaması" 1979 (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018a).

Görsel 4'te 1979 yılında FAO "Aile Planlaması" başlığıyla piyasaya sürülen, 1 kuruş değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018a). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Buna göre üst kısma tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise "Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek" tipografisi yerleştirilmiştir. Kullanılan malzemenin özelliğine bağlı olarak bu paranın diğer paralara göre daha yıpranmış bir vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Oluşan deformasyon sebebiyle tipografideki okunabilirlik azalmıştır. Hatıra paranın yazı kısmında ise paranın künyesiyle zeytin dalı motifi bir arada kullanılmıştır.

Başlık	FAO "Aile Planlaması" 3. Seri
Baskı Yılı	1979
Dolaşım Süresi	-
Değeri	2½ Kuruş
Çap	30,00 mm
Maksimum Baskı	20.000
Ağırlığı	9,00 Gram
Kenar	Tırtıllı, Yazılı
Özelliği	Acmonital
Yurtiçi Baskı Sayısı	10.000
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 5: FAO "Aile Planlaması" 1979 (Taşçı, 2024, s. 24).

Görsel 5'te 1979 yılında FAO "Aile Planlaması" başlığıyla piyasaya sürülen, 2½ kuruş değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 24). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Diğer tasarımlarda olduğu gibi paranın tura yüzündeki üst kısmına tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise "Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek" tipografisi yerleştirilmiştir. Hatıra paranın yazı yüzüne ters çevrilmiş ay yıldız temsili ve künyesi yerleştirilerek halka kısmına başak ve zeytin dalı motifleri eklenmiştir.

Başlık	FAO "Aile Planlaması" 4. Seri
Baskı Yılı	1979
Dolaşım Süresi	-
Değeri	5 Lira
Çap	32,80 mm
Maksimum Baskı	20.000
Ağırlığı	11,00 Gram
Kenar	Tırtıllı
Özelliği	Acmonital
Yurtiçi Baskı Sayısı	10.000
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 6: FAO "Aile Planlaması" 1979 (Taşçı, 2024, s. 24).

Görsel 6'da 1979 yılında FAO "Aile Planlaması" başlığıyla piyasaya sürülen, 5 lira değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 24). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Diğer tasarımlarda olduğu gibi paranın tura yüzündeki üst kısma tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise "Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek" tipografisi yerleştirilmiştir. Hatıra paranın yazı yüzüne ters çevrilmiş ay yıldız temsili ve künyesi yerleştirilerek halka kısmına başak ve zeytin dalı motifleri eklenmiştir.

Başlık	FAO "Aile Planlaması" 5. Seri
Baskı Yılı	1979
Dolaşım Süresi	-
Değeri	150 Lira
Çap	30,00 mm
Maksimum Baskı	10.000+2.500
Ağırlığı	9,00 Gram
Kenar	Tırtıllı, Yazılı
Özelliği	Gümüş 900 Ayar
Yurtiçi Baskı Sayısı	12.500
Tasarım	Avni Kumuk

Görsel 7: FAO "Aile Planlaması" 1979 (Taşçı, 2024, s. 25).

Görsel 7'de 1979 yılında FAO "Aile Planlaması" başlığıyla piyasaya sürülen, 150 lira değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 25). Hatıra paranın tura kısmında sol profilden betimlenen Ankara gelin başlıklı bir kadın temsili görülmektedir. Tipografi, illüstrasyonun etrafında halka oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Diğer tasarımlarda olduğu gibi paranın tura yüzündeki üst kısma tamamı büyük harflerle olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti ifadesi, kalan kısma ise "Aile Plânlaması. Herkes İçin Yiyecek" tipografisi yerleştirilmiştir. Hatıra paranın yazı yüzüne ters çevrilmiş ay yıldız temsili ve künyesi yerleştirilerek halka kısmına başak ve zeytin dalı motifleri eklenmiştir.

Aile ve Kadın Gelecektir Hatıra Parası 2012

Başlık	Aile ve Kadın Gelecektir
Baskı Yılı	23.10.2012
Dolaşım Süresi	2 Yıl
Değeri	50 TL
Çap	38,61 mm
Maksimum Baskı	2.000
Ağırlığı	31,10 Gram
Kenar	Tırtıllı
Özelliği	Gümüş 925 Ayar
Yurtiçi Baskı Sayısı	575
Tasarım	-

Görsel 8: “Aile ve Kadın Gelecektir” hatıra parası 2012 (Taşçı, 2024, s. 133).

Görsel 8’de 2012 yılında “Aile ve Kadın Gelecektir” hatıra parası başlığıyla piyasaya sürülen, 50 TL değerindeki bir adet hatıra para temsili sunulmuştur (Taşçı, 2024, s. 133). Hatıra paranın tura kısmında bir çatı altında ele ele tutuşan ve dayanışma içerisinde geleceğe umutla bakan dört kişilik bir aile (anne, baba, kız ve erkek çocuk) illüstrasyonu görülmektedir. Tasarımın alt kısmına tamamı büyük harflerle olmak üzere “Aile ve Kadın Gelecektir” ifadesi yerleştirilmiştir. Hatıra para üzerindeki bu tipografi, modern Türkiye'nin aile ve kadın politikalarına verdiği önemi simgelemektedir. Hatıra paranın yazı yüzüne ay yıldız temsili ve künyesi yerleştirilerek halka kısmına başak ve zeytin dalı motifleri eklenmiştir. Eklenen bu motiflerin Türkiye'nin geleneksel değerlerine ve kalkınma hedeflerine gönderme yaptığı anlaşılmaktadır.

2025 Aile Yılı Gümüş (Okside) Hatıra Parası

Başlık	2025 Aile Yılı
Baskı Yılı	04.03.2025
Dolaşım Süresi	2 Yıl
Değeri	20 TL
Çap	38,61 mm
Ağırlığı	31,10 ± %1 Gram
Kenar	Tırtıllı/Milled
Özelliği	Gümüş 925 Ayar
Yurtiçi Baskı Sayısı	3.000
Tasarım	-

Görsel 9: “2025 Aile Yılı” gümüş (okside) hatıra parası (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018b).

Görsel 9’da 2025 yılında “2025 Aile Yılı Gümüş (Okside) Hatıra Parası” başlığıyla piyasaya sürülen bir adet gümüş hatıra para temsili sunulmuştur (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018a). Hatıra paranın tura kısmında geniş bir hilal ve yıldız sembolü altında ellerini iki yana açarak umutla ileriye doğru bakan beş kişilik bir aile (anne, baba ve çocuklar) illüstrasyonu görülmektedir. Koruyucu iki büyük elin içerisine konumlandırılan ve en az üç çocuk söylemini destekleyen bu illüstrasyon, ailenin korunması gereken önemli bir değer olduğunu simgelemektedir. Tasarımın üst kısmına tamamı büyük harflerle olmak üzere “Ailemiz Geleceğimiz”, alt kısmına ise 2025 aile yılı ifadesi yerleştirilmiştir. Hatıra para üzerindeki bu tipografi, toplumun temelini oluşturan aile olgusunun, geleceğimizi şekillendiren en önemli unsur olduğunu göstermektedir. Hatıra paranın yazı yüzüne, iki büyük elin içerisinde devletin koruyuculuğunun bir göstergesi olan ay yıldız temsili konumlandırılmış ve etrafına tarihteki büyük Türk devletlerini simgeleyen 16 adet yıldız sembolü yerleştirilmiştir. Kompozisyonun görünürlüğünü artırmak için tasarımın odağı ve detayları açık tonda gümüş renkle illüstre edilmiştir. Dış halka kısmına ise Türkiye Cumhuriyeti ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları eklenmiştir. İki dilde yazılan bu

tipografiyle, tasarımın uluslararası düzeyde bir tanınırlık kazanmayı hedeflediğini ortaya koymaktadır.

2025 Aile Yılı Bronz Hatıra Parası

Başlık	2025 Aile Yılı
Baskı Yılı	04.03.2025
Dolaşım Süresi	2 Yıl
Değeri	2,5 TL
Çap	38,61 mm
Ağırlığı	23,33 ± %1 Gram
Kenar	Tırtıllı
Özelliği	Bronz
Yurtiçi Baskı Sayısı	5.000
Tasarım	-

Görsel 10: “2025 Aile Yılı” bronz hatıra parası (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018b).

Görsel 10’da 2025 yılında “2025 Aile Yılı Bronz Hatıra Parası” başlığıyla piyasaya sürülen bir adet bronz hatıra para temsili sunulmuştur (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018a). Aynı yıl piyasaya sürülen bu tasarımda, ilk paradaki görsel detaylara sadık kalındığı ve kompozisyon üzerindeki detayların açık tonlarla illüstre edildiği görülmektedir.

Filatelik Tasarımlar

Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı 1983

Başlık	Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı
Baskı Yılı	12.01.1983
Basımevi	Ajans-Türk Matbaası A.Ş.-Ankara
Değeri	10 Lira
Boyut	41 x 26 mm
Baskı Yöntemi	Ofset
Baskı Sayısı	680.000 Adet
Tasarım	Sümer Mumcu

Görsel 11: “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” anma pulu (Kişisel Arşivden).

Görsel 11’de 1983 yılının 1. serisi olarak tedavüle çıkarılan “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” başlıklı iki puldan oluşan serideki bir pulun temsili görülmektedir (Pulhane, 1983). Yatay formda tasarlanan pulda denizler ve komşu ülkeler mavi renkle Türkiye haritası beyaz renkle illüstre edilmiştir. Tasarımın odağında Türkiye haritası üzerine konumlandırılmış bir aile temsili yer almaktadır. Aile bireylerinin her biri farklı renklerle illüstre edilmiş olup cinsiyetleri belirtmek için kadınların yüz kısmı beyaz bırakılmıştır. Tipografiye de yer verilen bu tasarımla düz yazı fontunda koyu renkli büyük harflerle yazılan ifadenin uzun olduğu bu nedenle ifadenin sondan ikinci kelimesinin ovalleştirilerek yukarıdan aşağıya doğru sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Başlık	Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı
Baskı Yılı	12.01.1983
Basımevi	Ajans-Türk Matbaası A.Ş.-Ankara
Değeri	35 Lira
Boyut	41 x 26 mm
Baskı Yöntemi	Ofset
Baskı Sayısı	720.000 Adet
Tasarım	Sümer Mumcu

Görsel 12: “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” anma pulu (Kişisel Arşivden).

Görsel 12’de 1983 yılının 1. serisi olarak tedavüle çıkarılan “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” başlıklı iki puldan oluşan serideki bir diğer pulun temsili görülmektedir (Pulhane, 1983). Yatay formda tasarlanan pulda annelik rolünü ön plana çıkaran grafiksel kompozisyon biçiminde bir illüstrasyon kullanılmıştır. Kompozisyondaki çocuğun annesinin yüzüne dokunarak vakit geçirdiği anlaşılmaktadır. Tasarımın arka fonu için turuncu renk kullanılmış, anne ve çocuğu siluet biçiminde koyu tonda illüstre edilmiştir. Temsilin görünürlüğünü artırmak için her iki figürün arkasında kalan kısma dolunay biçiminde beyaz bir alan açılmıştır. Tasarımdaki derinlik algısını göstermek için temsilin alt kısmına şerit biçiminde bir tipografi yerleştirilmiştir. Pul tasarımında kullanılan standart ifadelerin kırmızı renkle belirtildiği görülürken kompozisyon için kullanılan ifadenin düz yazı fontuyla koyu renkli yazıldığı anlaşılmaktadır.

Başlık	Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı
Baskı Yılı	12.01.1983
Basımevi	-
Değeri	55 Lira
Boyut	-
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 13: “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” ilk gün zarfı (Pulhane, 1983).

Görsel 13’te 1983 yılında tedavüle çıkarılan “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” başlıklı ilk gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 1983). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı başlıklı serideki her iki puldan birer örnek yapıştırılmışken sol kısma dört kişilik bir çekirdek aile figürü yerleştirilmiştir. Ailedeki her bir birey farklı bir renkle betimlenmiş ve kadını temsil eden figürlerin yüz kısmı beyaz tonla öne çıkarılmıştır. İllüstrasyonun alt kısmına “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları eklenmiştir. Filatelik zarfın üzerinde yer alan bu tipografinin, 1980’li yıllardaki nüfus artışının kontrol altına alınarak, çocuk sağlığının geliştirilmesi ve anne ölümlerinin azaltılması yönünde yürürlüğe konan politikaları desteklemek amacıyla tasarıma bilinçli olarak eklendiği anlaşılmaktadır.

Aile Haftası Güçlü Aile Güçlü Türkiye Demektir

Başlık	Aile Haftası Güçlü Aile Güçlü Türkiye Demektir
Baskı Yılı	13.05.1990
Basımevi	-
Değeri	400,00 ETL
Boyut	183 x 109 mm
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 14: “Aile Haftası Güçlü Aile Güçlü Türkiye Demektir” özel gün zarfı (Pulhane, 1990).

Görsel 14’te 1990 yılında tedavüle çıkarılan “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” başlıklı özel gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 1990). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına 1990 tarihli trafik konulu “Ek Sürşarjlı Pul” serisindeki bir tasarım ile 1988 yılında yayınlanan “Sağlık” başlıklı serideki bir pul yapıştırılmışken sol kısma 1983 yılından itibaren Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kullanılan amblem yerleştirilmiştir. İllüstrasyon kullanmak yerine, amblemin bulunduğu alana tipografik ifadeler eklenmiştir. Amblemin alt kısmına ise “Güçlü Aile Güçlü Türkiye Demektir” ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları konumlandırılmıştır. Bu tipografiyle birlikte, devletin gücü sağlam aile yapısıyla özdeşleştirilmiştir. Ayrıca, eklenen pullarla aynı zamanda trafik güvenliği, sağlık ve çocuk esirgeme konularının önemi vurgulanmıştır.

1994 Uluslararası Aile Yılı

Başlık	1994 Uluslararası Aile Yılı
Baskı Yılı	15.05.1994
Basımevi	-
Değeri	4.500 ETL
Boyut	183 x 109 mm
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 15: “1994 Uluslararası Aile Yılı” özel gün zarfı (Pulhane, 1994).

1994 yılı, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından “Uluslararası Aile Yılı” ilan edilmiş ve Türkiye’de bu kapsamda yürütülecek çalışmaların koordinasyonu “Aile Araştırma Kurumu” nezdinde ilerletilmiştir. İlgili kurum bu amaç doğrultusunda ulusal ve yerel düzeyde özel ihtisas komisyonları kurarak geniş çaplı hazırlıklar yapmıştır. Bu çerçevede, aile kurumunun önemini vurgulamak ve kamuoyunda farkındalık oluşturmak amacıyla yarışmalar, kurultaylar, konferanslar ve sosyal etkinlikler düzenlenmiştir. Ayrıca, PTT Genel Müdürlüğü iş birliğiyle “Aile Yılı” amblemini taşıyan anma pullarının bastırılması kararlaştırılmıştır (Bayburtluoğlu, 1993, s. 109-112).

Görsel 15’te 1994 yılında tedavüle çıkarılan “1994 Uluslararası Aile Yılı” başlıklı özel gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 1994). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına “İstanbul 2000 Olimpiyat Oyunları” başlıklı bir pul yapıştırılmışken sol kısma BM’nin 1994 yılından itibaren kullandığı bir amblem

yerleştirilmiştir. Amblemden bir çatı altına yerleştirilmiş kırmızı renkli yarım bir kalp ögesi öne çıkarılmıştır. Amblemle birlikte farklı illüstrasyonlar kullanmak yerine, amblemin bulunduğu alana tipografik ifadeler eklenmiştir. Amblemin alt kısmına ise “1994 Uluslararası Aile Yılı” ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları konumlandırılarak hem pulun hem de zarfın üzerine bir evin çatısı altında el ele tutuşan iki yetişkin birey temalı bir damga tatbik edilmiştir. Bu tipografiyle birlikte devletin gücü sağlam aile yapısıyla özdeşleştirilmiştir. Aile kurumunu oluşturmanın önemini ortaya koyan bu tasarımla birlikte evliliğin önemi, ailenin dinamik yapısı ve sevgi konuları öne çıkmıştır.

Uluslararası Aile Günü 1995

Başlık	Uluslararası Aile Günü
Baskı Yılı	15.05.1995
Basımevi	-
Değeri	6.000 ETL
Boyut	183 x 109 mm
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 16: “Uluslararası Aile Günü” özel gün zarfı (Pulhane, 1995).

Görsel 16’da 1995 yılında tedavüle çıkarılan “Uluslararası Aile Günü” başlıklı özel gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 1995). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına 1995 tarihli “Nevruz-Yenigün” başlıklı bir pul yapıştırılmışken sol kısma aile konulu bir vektörel çizim yerleştirilmiştir. Bu çizimde renkli çizgilerle umut, sevgi ve yaşam enerjisi saçan bir güneşin altında kollarını açarak yukarıya doğru kaldıran iki yetişkin bir de çocuk figürü yer almaktadır. Temsilin alt kısmına “Uluslararası Aile Günü” ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları konumlandırılarak hem pulun hem de zarfın üzerine temsildeki illüstrasyonla aynı olan bir damga tatbik edilmiştir. Bu tipografiyle birlikte aile birliği, çocukların korunması, mutluluk ve umut dolu bir gelecek mesajı verilmektedir.

Uluslararası Aile Günü 2002

Başlık	Uluslararası Aile Günü
Baskı Yılı	15.05.2002
Basımevi	-
Değeri	450.000 ETL
Boyut	183 x 109 mm
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 17: “Uluslararası Aile Günü” özel gün zarfı (Pulhane, 2002).

Görsel 17’de 2002 yılında tedavüle çıkarılan “Uluslararası Aile Günü” başlıklı özel gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 2002). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına 2001 tarihli “Türk Kadın Başlıkları” serisinde yayınlanan Mersin Silifke yöresine ait bir pul yapıştırılmışken sol kısma aile konulu bir vektörel çizimden oluşan bir illüstrasyon yerleştirilmiştir. 1995 yılında yayımlanan “Uluslararası Aile Günü”

başlıklı özel gün zarfındaki illüstrasyon ile aynı olan bu çizimde figürler tek renk (siyah) olacak biçimde renklendirilmiştir. Temsilin alt kısmına “Uluslararası Aile Günü” ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları, tamamı büyük harflerle olacak biçimde konumlandırılmış ve hem pulun hem de zarfın üzerine BM tarafından kullanılan amblemle damgalanmıştır. Bu kompozisyonla birlikte aile birliği, geleneksel aile rolleri, kültürel çeşitlilik, çocukların korunması, Türk halk kültürü, mutluluk ve umut dolu bir gelecek mesajı verilmektedir.

Koruyucu Aile Günü 2021

Başlık	Koruyucu Aile Günü
Baskı Yılı	30.06.2021
Basımevi	-
Değeri	6,50 TL
Boyut	-
Baskı Yöntemi	-
Baskı Sayısı	2.500 Adet
Tasarım	-

Görsel 18: “Koruyucu Aile Günü” özel gün zarfı (Pulhane, 2021).

Görsel 18’de 2021 yılında tedavüle çıkarılan “Koruyucu Aile Günü” başlıklı özel gün zarfı ve damgasının temsili sunulmuştur (Pulhane, 2021). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına 2021 tarihli “Hoşgörü ve Sevgi” başlıklı seride yayınlanan iki puldan biri yapıştırılmışken sol kısma renkli ve anlamlı karma bir illüstrasyon yerleştirilmiştir. Bu illüstrasyonun farklı bir temsili daha önce 2013 tarihli “Dünya Çevre Günü Çevre Kirliliği” başlıklı blok pulda kullanılmıştır. Temsilde; köy evi, balon uçuran çocuklar, renkli avuç izleri, çiçekler, anne ve kız çocuğu illüstrasyonu görülmektedir. Koruyucu Aile Günü ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıklarının yer aldığı tasarımda hem pulun hem de zarfın üzerine, bir çatı altında yaşayan anne, baba ve çocuk temalı bir damga tatbik edilmiştir. Bu kompozisyonla birlikte sıcak bir aile ortamı oluşturulmuş; mutlu bir yuva, doğa, umut, özgürlük, sevgi ve şefkat temaları öne çıkarılmıştır.

2025 Aile Yılı

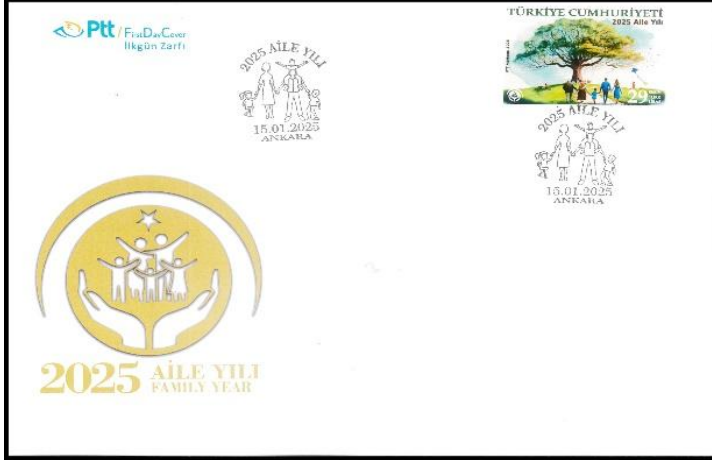

Başlık	2025 Aile Yılı
Baskı Yılı	15.01.2025
Basımevi	PTT Matbaası
Değeri	29 TL
Boyut	36 x 52 mm
Baskı Yöntemi	Dijital
Baskı Sayısı	100.000 Adet
Tasarım	-

Görsel 19: “2025 Aile Yılı” (PTT Filateli, 2024).

Görsel 19’da 2025 yılında tedavüle çıkarılan “2025 Aile Yılı” başlıklı anma pulunun temsili sunulmuştur (PTT Filateli, 2024). Yatay formda tasarlanan pulda büyük bir ağaç ve ağacın gölgesinde el ele tutuşarak yürüyen geniş bir aile görülmektedir. Bireyler arasındaki yaş farkı kuşaklararası ailenin devamlılığını temsil etmekte olup uçurtma uçuran çocuklar

özgürlük ve geleceğe umutla bakmayı simgelemektedir. Renkli doğa görüntüsü aile ortamının vermiş olduğu sıcaklığı yansıtırken heybetli ağaç ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı logosu köklü aile geçmişinin önemini vurgulamaktadır.

Başlık	2025 Aile Yılı
Baskı Yılı	15.01.2025
Basımevi	PTT Matbaası
Değeri	58 TL
Boyut	36 x 52 mm
Baskı Yöntemi	Dijital
Baskı Sayısı	-
Tasarım	-

Görsel 20: 2025 Aile Yılı ilk gün zarfı (PTT 184. Yıl, 2025).

Görsel 20’de 2025 yılında tedavüle çıkarılan “2025 Aile Yılı” başlıklı ilk gün zarfının temsili sunulmuştur (PTT 184. Yıl, 2025). Yatay formda tasarlanan filatelik zarfın sağ üst kısmına 2025 Aile Yılı başlıklı anma pulu yapıştırılmışken sol kısma altın sarısı renkle hilal ve dolunay temalı illüstrasyon yerleştirilmiştir. Temsilde; ay yıldız, beş kişilik bir aile ve iki avuç illüstrasyonu görülmektedir. 2025 Aile Yılı ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıklarının yer aldığı tasarımda hem pulun hem de zarfın üzerine anne, baba ve üç çocuk temalı bir damga tatbik edilmiştir. Bu kompozisyonla birlikte ailenin toplumdaki yeri, sıcak aile ortamı ve en az üç çocuk söylemine ilişkin temalar öne çıkarılmıştır.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti’nin 1975-2025 yılları arasında tedavüle çıkardığı hatıra para ve filatelik materyaller aracılığıyla, devletin aile kavramını toplumsal ve ideolojik bir araç olarak nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Elde edilen bulgular, bu nesnelerin pasif bir kültürel yansıma olmadığını, aksine devletin iletmek istediği ideolojik mesajları aktif olarak inşa eden araçlar olduğunu ortaya koymaktadır. Gerek numizmatik gerekse filatelik tasarımlar simgesel siyaset perspektifiyle değerlendirildiğinde bu imgelerin yalnızca aileyi temsil etmekle kalmadığı, aynı zamanda belirli toplumsal roller ve normların meşrulaştırılmasına hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra tarihsel bağlamın dikkate alınması, ideolojik yönelimin daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Buna göre 1970’lerdeki aile planlaması temalarının dönemin uluslararası kalkınma politikaları ve nüfus kontrolü hedefleriyle uyumluyken 2010’lar ve 2020’lerdeki pronatalist ve muhafazakâr vurgular devletin ulusun geleceğini aile üzerinden kurumsallaştırma ve geleneksel değerleri güçlendirme stratejisini yansıtmaktadır.

Sabiha Tansuğ’un Türk kadın başlıklı temalı portresinin madeni paraya basılmasının ardından benzer tema, ‘köylü kadını kalkındırma’ ve ‘aile planlaması’ başlıklı hatıra para temsillerinde de kullanılmıştır. Bu kapsamda 1975-1979 yılları arasında piyasaya sürülen ‘aile planlaması’ konulu yedi tasarımda Türk gelin başlığı temasının değiştirilmeden kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tasarımların tamamında, kadının ailedeki rolünü ve toplumdaki geleneksel değerini öne çıkaran ‘Ankara gelin başlıklı kadın’ temsiline yer verilmekle birlikte tipografik ifadelerde çoğunlukla ‘aile planlaması ve yiyecek’ vurgusu yapılmıştır. Tasarımlarda dönemin sosyo-ekonomik koşullarına paralel olarak aile kurumu, ailenin büyüklüğü, nüfus dengesi ve tarım politikaları gibi konulara dikkat çekilmiştir. Hatıra paranın yazı kısmında ise

Anadolu'yu temsil eden başak simgesi ve Akdeniz ile Ege bölgelerini temsil eden zeytin dalı motifleri bir arada kullanılmıştır.

Çağdaş tasarım anlayışıyla oluşturulan 2012-2025 yılları arasındaki baskılarda ise aile yapısı, ulusal kalkınma ve toplumsal istikrarın yapı taşı olarak sunulmuş sevgi, dayanışma, birlik ve devletin koruyuculuğu gibi temalar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu doğrultuda özellikle “2025 Aile Yılı” kapsamında dolaşıma çıkarılan hatıra parada ‘en az üç çocuk’ söylemi ve koruyucu devlet yaklaşımını gösteren “büyük ellerle çevrili aile figürü” bir arada sunulmuştur.

Benzer söylemlerin filatelik tasarımlara da yansıdığı görülmektedir. Buna göre 1983 tarihli “Aile Planlaması ve Ana Çocuk Sağlığı” temalı pullarda nüfusun kontrolü ve annelik vurgusu öne çıkarken; 1990, 1994, 1995, 2002 ve 2025 tarihli filatelik zarflarda aile kurumu, ailenin bütünlüğü, çocuk hakları, kadının toplumdaki rolü ve kuşaklararası devamlılık gibi konular görseller aracılığıyla slogana dönüştürülmüştür. Kullanılan bu ifadelerin yalnızca Türkçe ile sınırlı kalmadığı ve uluslararası farkındalığı artırmak amacıyla İngilizce karşılıklarının da paylaşıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, devletin aile kurumu ile ilgili konularda yürüttüğü politika ve toplumsal mesajların hatıra para ve filatelik materyaller aracılığıyla dünyanın farklı birçok yerine ulaştırıldığı anlaşılmaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, koleksiyon ya da hizmet aracı olarak değerlendirilen bu tür materyallerin ekonomik değer taşıyan objeler olmaktan öte devletin aile kurumuna atfettiği rolleri, ideolojik söylemleri ve toplumsal normları simgesel olarak yansıttığını ortaya koymaktadır. Hatıra para ve filatelik materyaller aracılığıyla üretilen temsillerde, aile kurumunun zaman içerisinde geçirdiği dönüşüm ve bu dönüşümün devlet politikalarıyla olan ilişkisi somutlaştırılarak gösterilmektedir. Dolayısıyla söz konusu materyallerin yalnızca kültürel nesnelere olmadığı aynı zamanda tarihsel ve sosyolojik analizler için önemli birer kaynak niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Arslan, E. & Aslan, C. (2023). Sembolik siyaset ve Ayasofya: Necip Fazıl Kısakürek örneği. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (18), 349-370. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1315745>
- Bayburtluoglu, M. U. (1993). 1994 Uluslararası Aile Yılı ve Türkiye. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 109-113. <https://doi.org/10.21560/spcd.65019>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Davran, M. (2023). *Kalbimin rotasındaki kadınlar*. Mona Kitap.
- Daymaz, D., Güner, P. & Bahar Özvarış, Ş. (2015). *Aile planlaması. HUTF Halk Sağlığı AD. Toplum eğitim sunumları*. Erişim tarihi: 1 Eylül 2025, http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/diger/topluma_yonelik.php.
- Güngör, S. (2022). Siyasette simgelerin yeri ve işlevi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(32), 91-118. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1174897>
- Kına, S. A. (2022). Erken Cumhuriyet Döneminde Simgesel İktidara Bourdieu üzerinden Bakmak: Posta Pulları Örneği. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, (62), 33-65. <https://doi.org/10.26650/CONNECTIST2022-1058006>
- Kuter, M. (2012). *Pullardaki Bursa 1923-2010* (1. baskı). Korza Yayıncılık.

- PTT 184. Yıl. (2025). *PTT'den 2025 Aile Yılı konulu anma pulu ve ilkgün zarfı*. Erişim tarihi: 24 Ağustos 2025, <https://www.ptt.gov.tr/haberler/pttden-2025-aile-yili-konulu-anma-pulu-ve-ilkgun-zarfi-1adfc0e5507543639dbcf6db6d46c16a>
- PTT Anonim Şirketi. (2014). *Şef görevde yükselme sınavı ders notları*. PTT Genel Müdürlüğü.
- PTT Filateli. (2016). *Filateli terimler*. Erişim tarihi: 4 Kasım 2025, https://www.filateli.gov.tr/docs/2016_filateliterimler.pdf
- PTT Filateli. (2024). *2025 Aile Yılı*. Erişim tarihi: 19 Haziran 2025, <https://www.filateli.gov.tr/urunler/2025-aile-yili/45d10e10a313377c561d32d1bba23b87>
- Pulhane. (1983). *Aile planlaması ve ana çocuk sağlığı*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k198301.html>
- Pulhane. (1990). *Aile haftası güçlü aile güçlü Türkiye demektir*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz199005.html>
- Pulhane. (1994). *1994 Uluslararası Aile Yılı*. Erişim tarihi: 12 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz199404.html>
- Pulhane. (1995). *Uluslararası aile günü*. Erişim tarihi: 15 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz199505.html>
- Pulhane. (2002). *Uluslararası aile günü*. Erişim tarihi: 15 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz200207.html>
- Pulhane. (2021). *Koruyucu aile günü*. Erişim tarihi: 18 Haziran 2025, <https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz202109.html>
- Serdar, İ. (2001). Koruyucu aile. *DEÜ Hukuk Fakültesi Yayını, (Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan)*, 467-509.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü. (2018a). *Satıştan kaldırılan hatıra para*. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2025, <https://www.darphane.gov.tr/satistan-kaldirilan-hatira-para>
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü. (2018b). *Satıştaki hatıra para ve madalyonlar*. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2025, <https://www.darphane.gov.tr/satistaki-hatira-para-ve-madalyonlar>
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü. (2018c). *Paranın tarihi*. Erişim tarihi: 25 Temmuz 2025, <https://www.darphane.gov.tr/paranin-tarihi>
- T.C. Resmî Gazete. (1970, Haziran 6). Madenî ufaklık ve hatıra para bastırılması hakkında kanun. (Sayı: 13512). Erişim tarihi: 2 Eylül 2025, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13512.pdf>
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2025). *Tren seferine aile yılı indirimi*. Erişim tarihi: 4 Eylül 2025, <https://www.uab.gov.tr/haberler/tren-seferlerinde-aile-yili-indirimi>
- Tarlakazan, E. (2018). Pul tasarımlarında Osmanlıdan günümüze kadın figürü. *İdil*, 7(46), 711-727. <https://doi.org/10.7816/idil-07-46-10>
- Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970-2023*. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.

Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı. (2025). *Aile Yılı kapsamında sağlanacak destek paketine ilişkin açıklama*. Erişim tarihi: 10 Eylül 2025, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/aile-yili-kapsaminda-saglanacak-destek-paketine-iliskin-aciklama>

UNFPA (2023). *The holistic framework for human rights-based family planning: UNFPA technical brief*. UNFPA.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yılmaz, M. (2019). Erken Cumhuriyet dönemindeki toplumsal değişimi posta pulları üzerinden okumak. *Milli Folklor*, 16(124), 230-245.

Expanded Summary

The institution of family, with its cultural and historical significance, forms the focal point of society. Therefore, 2025 was declared the "Year of the Family" by the President of Turkey. In this context, numerous projects and activities were implemented throughout the year to protect and strengthen the family institution and to pass its values on to future generations. Four distinct concepts are highlighted in the study: family planning, foster care, commemorative coins, and philatelic designs.

The aim of this study is to examine the representation of the concept of family in family-themed commemorative coins and philatelic designs issued by the Republic of Turkey and to reveal the state's ideological approach to the institution of family through the visual elements, texts, and historical contexts found on these materials. Furthermore, the relationship between materials produced since 1970 and family planning and foster care practices is examined, and the cultural and ideological implications that emerged within the framework of state-society relations are also evaluated.

A significant portion of the literature generally addresses the concept of family from a legal, sociological, or psychological perspective. Unlike others, this study examines the concept of family through commemorative coins and philatelic designs, which are among the symbolic means of production. These materials, which carry periodic ideology, state policies, and social values, as well as possessing collectible value, offer a significant resource for understanding how family representation is conveyed through visual culture.

Based on qualitative research methods, this study used document analysis as the data collection tool. A total of nineteen visual objects were identified and evaluated using descriptive analysis. The research dataset consists of materials printed by the General Directorate of Mint and Stamp Printing Office and the General Directorate of Post and Telegraph Organization. Research data was collected using institutional websites and printed documents published by the PTT (Post Office). As part of this study, archives were searched, and materials that clearly indicated family themes or represented family in a visual/thematic context were identified. The identified materials were then systematically listed and classified, organized chronologically and by genre. The identified materials were interpreted by the author in terms of form, color, symbol, design, and typographical reading. Finally, by considering the social and political developments in the years the materials were published, the periodic shifts in the state's meaning of the institution of family were analyzed. This revealed the cultural and ideological structure formed by written and visual elements.

The identified materials were interpreted by the author in terms of form, color, symbolism, design, and typographical reading. Finally, by considering the social and political developments in the years the materials were published, the periodic shifts in the meaning the

state attributed to the institution of family were analyzed. This revealed the cultural and ideological structure formed by written and visual elements.

As part of the research, nine commemorative coins and ten philatelic designs issued by the Republic of Turkey between 1975 and 2025 were examined.

Following the minting of Sabiha Tansuğ's portrait titled "Turkish Woman," a similar theme was also used in commemorative coin representations titled "Development of Peasant Women" and "Family Planning." In this context, it appears that the Turkish bridal headdress theme was used unchanged in seven designs on the theme of "family planning," released between 1975 and 1979. All designs feature the representation of a woman wearing an Ankara bridal headdress, highlighting the role of women in the family and their traditional value in society. While typographical expressions often emphasize "family planning and food." In the editions between 2012 and 2025, created with a contemporary design approach, the family structure is presented as the cornerstone of national development and social stability, shaped around themes such as love, solidarity, unity, and the protection of the state. In this context, the commemorative coin released for the "2025 Year of the Family" combined the phrase "at least three children" with a "family figure surrounded by large hands," demonstrating a protective state approach.

Similar discourses are also reflected in philatelic designs. Accordingly, while the 1983 "Family Planning and Maternal and Child Health" themed stamps emphasized population control and motherhood, the 1990, 1994, 1995, 2002, and 2025 philatelic envelopes depicted themes such as the institution of the family, family unity, children's rights, the role of women in society, and intergenerational continuity, all transformed into slogans through visuals.

The findings demonstrate that these materials, considered collections or service tools, symbolically reflect the roles, ideological discourses, and social norms the state ascribes to the family institution. The representations produced through commemorative coins and philatelic materials embody the transformation of the family institution over time and its relationship to state policies. In this context, the examined materials are not only cultural objects but also important sources for historical and sociological analysis.

.....

Ek(ler) ve Teşekkür

Ek-1: Derleme çalışmasına dâhil edilen makale listesi.

Teşekkür: Yazar, derleme sürecindeki destekleri için danışmanına teşekkür eder.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma insan ya da hayvan verisi içermediğinden etik kurul onayı uygulanmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Literatür tarama ve analiz:

Yazım & Düzenleme:

Son okuma: K. E. Avcı

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Açık Erişim ve Telif Hakkı

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) lisansı altında açık erişimlidir.